

## ΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΚΑΙ Η ΣΧΟΛΗ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

Η θέση όπου ιδρύθηκε το κατά τον Κικέρωνα “nobilissimum orbis terrarium gymnasium” της Ακαδημίας τοποθετείται σύμφωνα με τις γραπτές πηγές στα δυτικά του Διπύλου και κοντά στο λόφο του Ιππιου Κολωνού. Υστερα από την τοπογραφική εξακρίβωση του χώρου του Ιερού Αλσους του Ακαδήμου η αναζήτηση της σχολής του μεγάλου φιλοσόφου Πλάτωνος αποτελεί μέχρι σήμερα ένα από τα πιο σημαντικά προβλήματα της τοπογραφίας των αρχαίων Αθηνών.

Η ταύτιση της θέσης της αρχαίας Ακαδημίας οφείλεται κατά κύριο λόγο στις ανασκαφές που διενεργήθηκαν από το 1929- 1939, γνωστές και ως προπολεμικές ανασκαφές της Ακαδημίας, με την χρηματοδότηση του αρχιτέκτονα Παναγιώτη Αριστόφρονος ομογενούς από την Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου και θαυμαστή του Πλάτωνος. Τότε ο Αριστόφρων διέθεσε μεγάλο μέρος της περιουσίας του στην Ακαδημία Αθηνών που ήταν κατά την γνώμη του η διάδοχος της αρχαίας Ακαδημίας προκειμένου να πραγματοποιηθούν ανασκαφές και απαλλοτριώσεις υπό την εποπτεία του αρχαιολόγου Κ. Κουρουνιώτη στην περιοχή που ήταν τότε γνωστή ως Μπύθουλας ή Βύθουλας. Τοπωνύμιο που σαφώς δηλώνει τη διαμόρφωση του εδάφους της περιοχής, όπου η κοιλάδα του Κηφισού. Στις ανασκαφές αυτές έρχονται στο φως σχεδόν όλες οι μέχρι σήμερα σωζόμενες αρχαιότητες στον αρχαιολογικό χώρο της Ακαδημίας.

Μετά τον θάνατο του Αριστόφρονος το 1945, ανασκαφές ξανάρχισαν το 1955 υπό τη διεύθυνση του Φοίβου Σταυρόπουλλου που διήρκεσαν έως το 1963 υπό την αιγίδα της Ελληνικής Αρχαιολογικής Υπηρεσίας. ////

Η Ακαδημία στην αρχαιότητα υπήρξε μία εκτεταμένη περιοχή στα δυτικά της πόλεως των Αθηνών με άλση σκιερά δένδρα και περιπάτους δίπλα στον Κηφισό ποταμό. Το όνομα της Ακαδημίας οφείλεται στον πρώτο οικιστή ήρωα της περιοχής Ακάδημο ή Εκάδημο, ο οποίος φαίνεται ότι εφευρέθηκε για να το ερμηνεύσει, όπως έχει παρατηρηθεί ότι συμβαίνει και σε άλλες περιπτώσεις. Το ίδιο όμως όνομα έχει θεωρηθεί ότι σημαίνει και Δήμο εκάς του άστεως δηλαδή δήμο μακριά από την πόλη. Οι ανασκαφές απέδειξαν ότι η περιοχή της Ακαδημίας είχε κατοικηθεί από την προϊστορική εποχή. Η ανεύρεση της πρωτοελλαδικής αψιδωτής οικίας στα ΒΔ του αρχαιολογικού χώρου, ο εντοπισμός προϊστορικού οικισμού στα ΝΔ του Γυμνασίου καθώς και η άφθονη κεραμική αυτής της εποχής σε μεγάλο βάθος μέσα σε ποτάμια στρώματα, δηλώνουν την ανάπτυξη οικισμών, όπως αυτό ήταν σύνηθες, δίπλα στην τότε κοίτη του Κηφισού ποταμού. Ο Κηφισός ποταμός και η ιλύς του φαίνεται ότι ήταν η αιτία να υπάρξουν σημαντικές οικιστικές αλλά και εργαστηριακές εγκαταστάσεις κατά την γεωμετρική περίοδο, όπως προκύπτει από την κεραμική και τους τάφους αυτής της εποχής που έχουν έρθει στο φως από την περιοχή της Ακαδημίας. Κατά την αρχαϊκή περίοδο η ο Πεισίστρατος και οι Πεισιστρατίδες καθιστούν την Ακαδημία ένα πολύ σημαντικό θρησκευτικό κέντρο, Μέσα στο ιερό άλσος της Ακαδημίας που ήταν αφιερωμένο στην Αθηνά υπήρχαν οι δώδεκα μορία ελαίαι ιερές ελιές από τις οποίες προερχόταν το ιερό λάδι που προσφερόταν στους νικητές των Παναθηναϊκών αγώνων. Επίσης υπήρχε τέμενος του Μορίου Δία, βωμοί αφιερωμένοι στον Ερμή και τον Ηρακλή και κοινός επιβλητικός βωμός αφιερωμένος στον Προμηθέα και τον Ηφαιστο. Αναφέρεται και βωμός αφιερωμένος στον οικιστή ήρωα Ακάδημο. Μέσα σε αυτόν

τον χώρο ιδρύθηκε τον 6<sup>ο</sup> αι. π.Χ. το Γυμνάσιο της Ακαδημίας, ένα από τα τρία αρχαιότερα γυμνάσια των Αθηνών. Την εποχή αυτή η άθληση των πολιτών πραγματοποιούνταν μέσα σε ένα αναπεπταμένο χώρο, μακριά από την πόλη, μέσα σε σκιερή άλση όπου υπήρχε άφθονο νερό κοντά σε ποτάμι, ή σε κάποια πηγή και κοντά σε κάποιο ιερό ή ηρώο. Γι αυτό ως χώροι άθλησης επιλέχθηκαν τα προάστια των Αθηνών, Η Ακαδημία, το Λύκειο και το Κυνόσαργες. Ο Δημοσθένης είναι ο πρώτος που μας πληροφορεί για την ύπαρξη των τριών γυμνασίων από την εποχή του Σόλωνος δηλαδή στις αρχές του 6<sup>ου</sup> αι πΧ.

Την εποχή του Πεισιστράτου και των Πεισιστρατιδών ο χώρος του Ακαδημίας και του Γυμνασίου της απέκτησε έναν περίβολο, του οποίου η εξαιρετικά πολυδάπανη κατασκευή αποδίδεται στον Ιππαρχο τον γιό του Πεισίστρατου. Ο περίβολος αυτός έμεινε γνωστός με το όνομα Ιππάρχου τοιχείον. Στην είσοδο του Γυμνασίου της Ακαδημίας ο Χάρμος έστησε άγαλμα στο βωμό του θεού Ερωτα προς τιμήν του εραστή του Ιππία. Τον 5ο αι πΧ ο Κίμων δενδροφύτευσε και υδροδότησε κατασκευάζοντας υδραγωγείο τον χώρο του Γυμνασίου και το μετέβαλε σε χλοερό άλσος. Επίσης μετέτρεψε την Ακαδημία από θρησκευτικό κέντρο με περιορισμένες αθλητικές δραστηριότητες και προσιτές μόνον στην αριστοκρατική τάξη σε γυμνάσιο ανοικτό σε όλους τους πολίτες.

Αυτή η ειδυλλιακή τοποθεσία το κάλλιστον προάστειον κατά τον Θουκυδίδη, περιγράφεται θαυμάσια σε απόσπασμα από τις Νεφέλες του Αριστοφάνους που αναφέρεται σε νέους που περνούν τις ελεύθερες ώρες τους στην Ακαδημία την άνοιξη μέσα στα άνθη και κάτω από λεύκες πλατάνια και νερά.

Περίφημος έγινε ο χώρος της Ακαδημίας όταν το 388/87 π.Χ. ιδρύει ο Πλάτων την φιλοσοφική του σχολή, μετά την επιστροφή του από το α΄ ταξίδι του στην Ιταλία. Σύμφωνα με τον Διογένη Λαέρτιο μέσα σε ιδιόκτητο κήπο ίδρυσε το Μουσείο και Εξέδρα για την διδασκαλία του. Η φήμη της υπήρξε τόσο μεγάλη που ταυτίστηκε με το όνομα του χώρου. Το 347 πΧ ο Πλάτων τάφηκε στην Ακαδημία ύστερα από 40 χρόνια διδασκαλίας. Τη διεύθυνση της σχολής ανέλαβαν οι διάδοχοι του Πλάτωνος, όπως ο Σπεύσιπος ο Ξενοκράτης. Μετά το 87 πΧ δηλαδή μετά την καταστροφή του Σύλλα που έκοψε τα δένδρα της για να κατασκευάσει μηχανές πολιορκητικές ηάρχισε η παρακμή της σχολής όμως ο τίτλος Ακαδημαϊκός εξακολούθησε να υφίσταται για πολλά χρόνια αργότερα σύμφωνα με τον Πλούταρχο.

Για την σύνδεση της Ακαδημίας με την πόλη των Αθηνών χρησίμευε μία οδός που στα κράσπεδά της από τις αρχές του 5<sup>ου</sup> αι. πΧ. δημιουργήθηκε το δημόσιο νεκροταφείο της πόλης, το Δημόσιο Σήμα. Εδώ οι Αθηναίοι έθαπτον τους επιφανείς άνδρες και τους νεκρούς του πολέμου. Στο Δημόσιο Σήμα εξεφώνησε ο Περικλής τον Επιτάφιο για τους πρώτους νεκρούς του Πελοποννησιακού πολέμου. Η οδός αυτή που ονομαζόταν και δρόμος άρχιζε από την Θριάσια Πύλη ή Δίπυλο και κατέληγε στην Ακαδημία. Ενδείξεις για το εύρος της οδού προκύπτουν από την ανεύρεση των όρων Κεραμεικού, οι οποίοι πλαισίωναν το αρχικό τμήμα αυτής της οδού. Για το μήκος της πληροφορούμεθα από τον Τίτο Λίβιο και τον Κικέρωνα. Ο πρώτος αναφέρει ότι ο οδός από το Δίπυλο προς την Ακαδημία ήταν περίπου χίλια ρωμαϊκά βήματα δηλαδή 1480 μ. Ο Κικέρων, αναφέρει ότι απείχε έξη στάδια δηλαδή 1100 περίπου μ.

Κατά την κλασική περίοδο η οδός αυτή είχε πλάτος 39- 40 μ. τουλάχιστον στο αρχικό της τμήμα και κατά τον άξονά της με την σημεριν οδό Πλαταιών. Στην συνέχεια φαίνεται ότι είχε την μορφή μιάς απλής αμαξιτής οδού. πλάτους περίπου 5μ , όπως αποδεικνύεται από το τμήμα της αρχαίας οδού που αποκαλύφθηκε το 1930 κατά τις ανασκαφές του Αριστόφρονος και έχει διατηρηθεί στα δυτικά της εκκλησίας του Αγίου Γεωργίου της Ακαδημίας Πλάτωνος. Εκατέρωθεν της οδού που διατηρούσε τα αναλήμματά της βρέθηκαν πολυάριθμοι τάφοι που χρονολογούνται από την κλασική εποχή έως τους ρωμαϊκούς χρόνους. Ακολουθώντας την πορεία αυτής της αρχαίας οδού, περίπου στον άξονα της σημερινής οδού Μοναστηρίου, τότε οι ανασκαφείς έφθασαν στην περιοχή του Αγίου Τρύφωνος , όπου εντοπίστηκε και άλλο τμήμα της αρχαίας οδού, Η οδός αυτή πριν να καταλήξει σε ένα ορθογώνιο κτίσμα έστρεψε προς Β. Τότε το ορθογώνιο κτίσμα πιθανόν πρόπυλο είχε εκληφθεί ως η είσοδος της Ακαδημίας. Αυτό φαίνεται να εφάπτεται κάθετα σε έναν τοίχο που είχε ταυτισθεί με τον περίβολο της Ακαδημίας. και μάλιστα με το τείχιον του Ιππάρχου. Ο τοίχος αυτός όπως αποδείχθηκε σε μεταγενέστερη ανασκαφή ήταν και ανάλημμα μιάς οδού που με προσανατολισμό από Β-Ν κατευθυνόταν στον Ιππιο Κολωνό. Ανάλημμα και δρόμος χρονολογούνται στην Κλασική εποχή. Στην ίδια νοητή πορεία με τον περίβολο και στην οδό Πλάτωνος 105 και 107 βρέθηκε ένας εντυπωσιακός επιμήκης τοίχος, κατασκευασμένος με ορθογώνιους ογκολίθους κατά το ισόδομο σύστημα που προσομοιάζει με το προτείχισμα του οχυρωματικού περιβόλου των Αθηνών. Το τείχος αυτό φαίνεται να συνεχίζει προς Β. Και πιθανόν να πρόκειται για έναν περίβολο ανάλημμα. Έχει χρονολογηθεί τον 4<sup>ο</sup> αι. π.Χ.

Ανατολικά της εισόδου - προπύλου και σε απόσταση 60 περίπου μέτρων δυτικά αποκαλύφθηκε μεγάλο κτήριο, το οποίο ταυτίστηκε με το Γυμνάσιο ή την Παλαίστρα της Ακαδημίας, όπως επίσης αναφέρεται, /// . Σημειώνεται ότι οι όροι Γυμνάσιο και Παλαίστρα δεν είναι συνώνυμοι. Φαίνεται ότι με τον όρο Γυμνάσιο χαρακτηρίζεται η ευρύτερη περιοχή και το βασικότερο κτήριό της ήταν η Παλαίστρα. Έχει τα βασικά στοιχεία μιάς Παλαίστρας δηλαδή ο προσανατολισμός της είναι από Β-Ν και αποτελείται από μία ορθογώνιου σχήματος αυλή , με διαστάσεις 23,40 μ Χ 44,40, η οποία περιβάλλεται από στοές. Οι αίθουσες της βόρειας πλευράς είναι αυτές που έχουν διατηρηθεί καλύτερα και παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Αποτελείται από μία κεντρική αίθουσα, η οποία στις τρεις πλευρές της περιβάλλεται από έναν στενό διάδρομο που δημιουργείται από έναν δεύτερο τοίχο ή μία ανυψωμένη βάση που έχει πλάτος 1,35 μ. Εκατέρωθεν της κεντρικής αίθουσας υπάρχουν από τέσσερις αντίστοιχοι χώροι. Στην κατασκευή τους έχουν χρησιμοποιηθεί σε β' χρήση ορθογώνιοι ογκολίθοι από ελευσινιακό ασβεστόλιθο οι οποίοι διατηρούν επεξεργασία που τους χρονολογεί στους αρχαϊκούς χρόνους. Αυτό υποδηλώνει ότι προϋπήρχε στην ίδια περιοχή ένα κτίσμα κατά την αρχαϊκή εποχή.

Οι στοές στην ανατολική, δυτική και νότια πλευρά έχουν πλάτος 5,80 μ. Στις στοές βρέθηκαν σειρές από ορθογώνια θεμέλια πλάτους 0,72 μ και η απόσταση μεταξύ τους είναι 2,75 μ. Αυτές οι βάσεις είναι κατασκευασμένες από ακατέργαστες μικρές πέτρες που έχουν πελεκηθεί με μεγάλη επιμέλεια. Στην βόρεια πλευρά της αυλής υπάρχει ένα στενό θεμέλιο το οποίο είναι κτισμένο από ογκολίθους. Έχει μήκος 12,40 μ.

Στο βόρειο τμήμα της αυλής υπάρχει επιμήκης δεξαμενή για ψυχρό λουτρό. Το κέντρο της αυλής καταλαμβάνει ένας μεγάλος ορθογώνιος χώρος που ορίζεται από ημικυκλικές κεραμίδες. Ήταν καλυμμένος με στρώμα από ισχυρό κονίαμα (*opus spicatum*), το οποίο συνήθως χρησιμοποιείτο σε υδραυλικές κατασκευές, όπως δεξαμενές, κλπ... Ένα κανάλι αποτελούμενο από πήλινο αγωγό δείχνει ότι εκεί πρέπει να υπήρχε κάποιο πηγάδι. Αρχικά η κατασκευή αυτή εκλήφθηκε ως σκάμμα για την πάλη.

Ανατολικά του Κτηρίου έχει αποκαλυφθεί μία συστάδα από κιβωτιόσχημους τάφους μαζί με μαρμάρινους ενεπίγραφους κιονίσκους που χρονολογούνται στην ύστερη ελληνιστική εποχή.

Δυτικά του κτηρίου έχει αποκαλυφθεί συγκρότημα λουτρών που έχει χρονολογηθεί την ρωμαϊκή εποχή.

Αρχικά το κτήριο αυτό που ταυτίστηκε με το Γυμνάσιο της Ακαδημίας, χρονολογήθηκε στους μεταγενέστερους ρωμαϊκούς χρόνους. Στην συνέχεια ο Ιωάννης Τραυλός το χρονολογεί στον 1<sup>ο</sup> αι πΧ με 1<sup>ο</sup> αι. μΧ.

Υστερα από την αποκάλυψη της Παλαίστρας του Γυμνασίου του Λυκείου στο οικόπεδο της οδού Ρηγίλλης και συσχετίζοντας αυτήν με άλλες Παλαίστρες διαπιστώθηκε ότι το πλησιέστερο παράλληλο προς την διάταξη των χώρων της βόρειας πλευράς είναι αυτή του άλλου μεγάλου Αθηναϊκού Γυμνασίου, δηλαδή αυτού της Ακαδημίας.

Συγκρίνοντας τα δύο κτήρια αυτό της Ακαδημίας με την Παλαίστρα του Γυμνασίου του Λυκείου οδηγούμαστε στα ακόλουθα συμπεράσματα.

Η Παλαίστρα του Γυμνασίου του Λυκείου προσεγγίζει σε μεγάλο βαθμό την περιγραφή του Βιτρούβιου για αυτού του τύπου τα κτήρια. Εκατέρωθεν της κεντρικής αίθουσας, δηλαδή το Εφηβείον, δυτικά ήταν το Ελαιοθέσιον και στη ΒΔ γωνία τα λουτρά θερμού και ψυχρού ύδατος. ανατολικά θα ήταν το Κορυκείον και Κονιστήριον στα ΒΑ. Η κεντρική αυλή περιβάλλεται από στοές και αλλά επί πλέον αναπτύσσονται συμμετρικοί και αντίστοιχοι χώροι. Παρόμοιοι χώροι ή χώρος θα πρέπει να υπήρχαν και στη νότια πλευρά όπως συμβαίνει σε όλες τις Παλαίστρες. Στο βόρειο και στενότερο τμήμα του κτηρίου που κατασκευάστηκε στην αρχαϊκή εποχή και φαίνεται να είναι ένας πρωτόλειος τύπος Παλαίστρας υπάρχει μία στοά που εκτείνεται κατά μήκος της βόρειας πλευράς του κτηρίου, όπως συμπληρώνεται από τα ίχνη των τοίχων που έχουν διατηρηθεί. Η στοά αυτή θα μπορούσε να ταυτισθεί με το Αποδυτήριον, χώρο που αναφέρεται στον Πλατωνικό Διάλογο Ευθύδημος και εξελίσσεται στην περιοχή του Λυκείου. Στην αρχή του διαλόγου βλέπουμε τον Σωκράτη να κάθεται στο Αποδυτήριον και καθώς είναι έτοιμος να φύγει βλέπει τον Ευθύδημο και Διονυσόδωρο να έρχονται στο Λύκειο μέσα από τον Κατάστεγο δρόμο. Το αποδυτήριον πρέπει να ήταν ένας χώρος ακριβώς στην είσοδο του Γυμνασίου και συγκεκριμένα της Παλαίστρας από όπου μπορούσε να είχε ορατότητα ο Σωκράτης προς τον κατάστεγο δρόμο, που θα ήταν ένας σκεπασμένος δρόμος, ένας ξυστός, για την προπόνηση των δρομέων, και ο οποίος κατέληγε στο Αποδυτήριον. Σημειώνεται ότι ο Βιτρούβιος δεν αναφέρει το Αποδυτήριον στην περιγραφή της Παλαίστρας.....Σε δεύτερη φάση, κατά τον 4<sup>ο</sup> αι πΧ κατασκευάζεται το υπόλοιπο τμήμα του

κτηρίου με το ευρύτερο πλάτος και έρχεται και εφάπτεται στο προγενέστερο. Είναι προφανές ότι ο χαρακτήρας αυτού του κτηρίου ήταν εξ αρχής δηλαδή από την υστεροαρχαϊκή εποχή αθλητικός.

Αντίθετα το λεγόμενο Γυμνάσιο της Ακαδημίας, φαίνεται να μην διαθέτει όλους τους χώρους που θάπρεπε να έχει ένα Γυμνάσιο ή μία Παλαίστρα. Αν και είναι ένα ορθογώνιο επίμηκες κτήριο με κατεύθυνση από Β-Ν που διαθέτει μία μεγάλη αυλή στο κέντρο στοιχεία όμως που δεν είναι επαρκή για να χαρακτηριστεί ως Γυμνάσιο η Παλαίστρα. Η κεντρική αυλή περιβάλλεται μόνον από στοές και ελλείπουν εντελώς οι αίθουσες που αναπτύσσονται εκατέρωθεν και νότια της αυλής που υπάρχουν στο Λυκείο αλλά και σε άλλα παραδείγματα.. Ελλείπουν επίσης οι χώροι λουτρών μέσα στο ίδιο το κτήριο αλλά υπάρχει τέτοιο συγκρότημα αυτόνομο στα δυτικά. Μία σημαντική ένδειξη ότι δεν είναι γυμνάσιο ή Παλαίστρα είναι το κεντρικό σκάμμα με το από υδραυλικό κονίαμα δάπεδο που δηλώνει ότι εκεί υπήρχε μία δεξαμενή και πιθανόν ένα πηγάδι, επομένως δεν ήταν χώρος προορισμένος για την προπόνηση των Παλαιστών.

Ενα άλλο κτήριο που φαίνεται ότι συσχετίζεται με τις εγκαταστάσεις του Γυμνασίου της Ακαδημίας είναι το τετράγωνο περιστύλιο. Το τετράγωνο περιστύλιο βρέθηκε στα ΒΑ και σε απόσταση 250 περίπου μέτρων από το λεγόμενο Γυμνάσιο. Πρόκειται για ένα ιδιόρυθμο κτίσμα με διαστάσεις 40Χ40μ που δεν έχει αποκαλυφθεί στο σύνολό του. Ανήκει και αυτό στις εγκαταστάσεις του Γυμνασίου και έχει ταυτισθεί κατά καιρούς από μερίδα μελετητών με την Παλαίστρα της Ακαδημίας των κλασικών χρόνων ενώ άλλοι πιστεύουν ότι πρόκειται για τον περίπατο δηλαδή τμήμα της σχολής του Πλάτωνος. Είναι κατασκευασμένο με ογκολίθους δρομικά τοποθετημένους που σε τακτά διαστήματα γίνονται διπλοί με ισχυρή θεμελίωση που υποδηλώνει ότι στηρίζονταν κίονες. Σδεν έχουν βρεθεί μέχρι σήμερα τοίχοι στοών πίσω από τους περιστυλους τοίχους. Το κτίσμα έχει χρονολογηθεί το β' μισό του 4<sup>ου</sup> αι. πΧ. αλλά η ανεύρεση σπαραγμάτων επιγραφών και μιάς επιγραφής του 3<sup>ου</sup> αι. πΧ στην θεμελίωσή του οδηγούν σε μεταγενέστερη χρονολόγηση στην ελληνιστική εποχή. Το τετράγωνο περιστύλιο είναι πολύ πιθανόν να απεικονίζεται σε ένα ψηφιδωτό από την Πομπειία, σήμερα στο Μουσείο της Νάπολης, όπου φιλόσοφοι καθισμένοι σε εξέδρα συζητούν κρατώντας παπύρους. Στα αριστερά υπάρχει η δήλωση του περιστυλίου με αναθήματα και ένα ηλιακό ρολόι. Δεξιά απεικονίζονται στο βάθος τα τείχη της Αθήνας με τον Παρθενώνα και δηλώνεται έτσι θαυμάσια η απόσταση της Ακαδημίας από την πόλη των Αθηνών.

Από την περιοχή του περιστυλίου προέρχονται τεμάχια μετωπών και ακροκεράμων που χρονολογούνται στο β' μισό του 6<sup>ου</sup> αι πΧ. μία σαφής ένδειξη για την παρουσία κτίσματος από τα υστεροαρχαϊκά χρόνια στην περιοχή.

Ο Γερμανός αρχιτέκτονας W. HOEPHNER προχωρώντας σε αναθεώρηση της λειτουργίας των κτηρίων της Ακαδημίας σε μονογραφία του για τις αρχαίες βιβλιοθήκες ταύτισε το τετράγωνο περιστύλιο με την Παλαίστρα της Ακαδημίας και το Γυμνάσιο με την Εξέδρα ή το Μουσείο του Πλάτωνος. Θεωρεί ότι όλα τα στοιχεία οδηγούν στο συμπέρασμα ότι το κτήριο αυτό δεν ήταν ένα γυμνάσιο αλλά ένα επιστημονικό κέντρο. Ειδικά το βόρειο δωμάτιο δεν ήταν το Εφηβείο

σύμφωνα με τον Βιτρούβιο, αλλά η βιβλιοθήκη της Σχολής του Πλάτωνος. Στο συμπέρασμα αυτό οδηγήθηκε από τη διαμόρφωση της βόρειας αίθουσας. Ο διάδρομος που περιβάλλει τις τρεί πλευρές της κεντρικής αίθουσας ήταν ένας αεροθάλαμος πίσω από τα ράφια με τα βιβλία, τα βιβλιοστάσια, για τον αποτελεσματικό εξαερισμό τους, τα οποία για τον κίνδυνο της υγρασίας δεν ήταν απευθείας τοποθετημένα στους τοίχους. Την ίδια λειτουργία απέδωσε και στους δύο στενούς διαδρόμους που περιβάλλουν την κεντρική περίστυλη αίθουσα της βόρειας πλευράς της Παλαιόστρας του Γυμνασίου του Λυκείου, δηλαδή ότι πρόκειται για χώρους, προορισμένους για την τοποθέτηση των βιβλιοστασίων.

Δίπλα στο κυρίως δωμάτιο της βιβλιοθήκης της Ακαδημίας υπήρχαν οι λεγόμενες αποθήκες για τα λιγώτερο πολύτιμα αντίγραφα. Εκεί τα ράφια ήταν τοποθετημένα στη μέση του δωματίου. Ως απαραίτητο χώρο για την μελέτη των μαθητών ο Η...ιοθετεί την πρόταση του Homer ότι δηλαδή υπήρχαν τραπέζια κατά μήκος των τριών στοών. Συνολικά υπήρχαν 40 τραπέζια. Ήταν τοποθετημένα έτσι ώστε μεταξύ τους να υπάρχει πάντα ένα υποστήριγμα, ένας κίοναστης στοάς. Έτσι το Γυμνάσιο της Ακαδημίας εκπληρώνει όλες τις προϋποθέσεις για να είναι ένα πνευματικό κέντρο σύμφωνα με τον HOEPFNER, το οποίο ήταν μία βιβλιοθήκη που διέθετε και αναγνωστήριο, ένα κέντρο δηλαδή επιστήμης και έρευνας. που ταυτίζεται με την φιλοσοφική Σχολή του Πλάτωνος την εξέδρα ή το Μουσείο. Στο στενόμακρο θεμέλιο βόρεια της αυλής ο Hoerphner τοποθετεί τα αγάλματα των 9 Μουσών.

Ομως το κτήριο της Ακαδημίας χρονολογήθηκε αρχικά στους μεταγενέστερους ρωμαϊκούς χρόνους και στη συνέχεια στον 1<sup>ο</sup> αι πΧ με 1<sup>ο</sup> αι μΧ. Εποχές που δεν μπορεί να συσχετισθούν με τον Πλάτωνα ο οποίος ως γνωστόν ίδρυσε την Σχολή του το 388/387 πΧ.

Στο κτήριο της Ακαδημίας διακρίνεται μία κατασκευαστική φάση. Οι τοίχοι των θεμελίων είναι κατασκευασμένοι με μικρούς, ακατέργαστους λίθους και για συνδετικό υλικό είχε χρησιμοποιηθεί λάσπη και καθόλου κονίαμα. Για την ανωδομή στο βόρειο τμήμα, όπως είδαμε έχουν χρησιμοποιηθεί σε β' χρήση ογκόλιθοι από κάποιο υστεροαρχαϊκό κτίσμα που προυπήρχε στην περιοχή. Αρχαϊκό υλικό ή πρώιμο κλασικό σε β' χρήση, όπως το τμήμα σπονδύλου κίονα, τμήμα γείσου καθώς και δωρικό κιονόκρανο έχουν εντοιχισθεί στους τοίχους της θεμελίωσης. Μεταγενέστερης εποχής υλικό από την κλασική δεν φαίνεται να έχει χρησιμοποιηθεί στην κατασκευή του. Επί πλέον ο τρόπος κατασκευής των τοίχων δεν παρουσιάζει στοιχεία τέτοια για μία χρονολόγηση σε μεταγενέστερους χρόνους. τουλάχιστον στους υστερορωμαϊκούς χρόνους, όπως αρχικά διατυπώθηκε. Στον ανατολικό εσωτερικό τοίχο της στοάς όπου έχει διατηρηθεί μικρό τμήμα της ανωδομής η όψη της προσομοιάζει κατασκευαστικά στο Κονώνειο τείχος των Αθηνών που χρονολογείται στις αρχές του 4<sup>ου</sup> αι. πΧ. και συγκεκριμένα το 394 πΧ. Τον ίδιο τρόπο κατασκευής συναντάμε και στο τμήμα του περιβόλου αναλήμματος που βρέθηκε ανατολικά του κτηρίου. και που έχει χρονολογηθεί μαζί με την αρχαία οδό τον 4<sup>ο</sup> αι πΧ. Ένα στοιχείο ακόμη που οδηγεί σε μία προγενέστερη χρονολόγηση από τον 1<sup>ο</sup> αι πΧ. είναι η παρουσία της συστάδας των τάφων που βρέθηκε ανατολικά του Γυμνασίου. Έχουν χρονολογηθεί από τα κτερίσματα τους στην υστρεροελληνιστική εποχή. Η θέση τους και κυρίως ο προσανατολισμός τους δείχνουν ότι είναι απόλυτα εναρμονισμένοι με το κτήριο του Γυμνασίου γεγονός που δηλώνει ότι αυτό

προυπήρχε των τάφων. Από την περιοχή των τάφων προέρχεται ένα τετράγωνο βάθρο αγάλματος ή στήλης που βρέθηκε κατά χώραν και φυλάσσεται σήμερα στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο. Φέρει στις τρεις πλευρές από μία ανάγλυφη παράσταση υπέως με πέτασο και ανεμιζόμενη χλαμύδα, ο οποίος προσπαθεί να φονεύσει με το ακόντιό του τον πεσμένο στο έδαφος οπλίτη. Η παράσταση που θυμίζει αυτήν της επιτύμβιας στήλης του Δεξιλέω από τον Κεραμεικό, η οποία έχει από επιγραφή χρονολογηθεί το 394 πΧ χρονολογεί και το βάθρο την ίδια εποχή.

Όλα τα παραπάνω στοιχεία οδηγούν στο συμπέρασμα ότι πρόκειται για ένα κτήριο που έχει κτισθεί τον 4<sup>ο</sup> αι πΧ. και μάλιστα στις αρχές του 4<sup>ου</sup> αι. πΧ. Η χρονολόγηση αυτή ενισχύεται από την χωροταξική διάταξη ολόκληρου του συγκροτήματος δηλαδή του κτηρίου, του περιβόλου, της εισόδου –προτύλου, με την εξαιρετική αρμονία που την διακρίνει πάνω σε ένα σε έναν οριζόντιο και κάθετο άξονα με μεγάλη ακρίβεια. Θεωρούμε ότι αυτό είναι ένα πολύσημαντικό στοιχείο που αποδεικνύει ότι όλα σχεδιάστηκαν εξ αρχής και με ενιαίο τρόπο και που δεν μπορεί να απαντηθεί κατά την ρωμαϊκή εποχή αλλά ούτε κατην υστεροελληνιστική. Μόνον σε μία περίοδο ακμής θα μπορούσε να σχεδιαστεί και να κτιστεί με αυτόν τον τρόπο το συγκρότημα και που αυτή ήταν η κλασική εποχή.

Κατά συνέπεια το κτήριο αυτό πράγματι δεν πρέπει να είναι μία Παλαίστρα και ο χαρακτήρας του δεν ήταν εξ αρχής αθλητικός, όπως η Παλαίστρα του Λυκείου, αλλά σχεδιάστηκε και κτίστηκε για να στεγάσει την πλούσια βιβλιοθήκη του Πλάτωνος. και την σχολή του. Ο Πλάτων ως γνωστό υπήρξε ο πρώτος συλλέκτης βιβλίων αν και είχε αμφισβητήσει την σημασία του γραπτού λόγου όπως και ο δάσκαλός του ο Σωκράτης. Ο Διογένης ο Λαέρτιος μας πληροφορεί για την συστηματική αναζήτηση και τον τρόπο απόκτησης από τον Πλάτωνα διαφόρων συγγραμμάτων κυρίως με τις θεωρίες του Πυθαγόρα, όταν ήταν στην Κάτω Ιταλία. Φαίνεται ότι η πλούσια προσωπική του βιβλιοθήκη έπαιξε σπουδαίο ρόλο στην διδασκαλία στο πλαίσιο της λειτουργίας της Σχολής του στην Ακαδημία. Χωρίς την βιβλιοθήκη θα ήταν αδύνατη η μελέτη των προσωκρατικών φιλοσόφων των Πυθαγορείων μαθηματικών της αστρονομίας της γεωγραφίας και των άλλων επιστημών.

Η Βιβλιοθήκη της Ακαδημίας, δηλαδή η Εξέδρα ή Μουσείο του Πλάτωνος, πρέπει να απετέλεσε το πρότυπο για την ίδρυση σε μεταγενέστερη εποχή τέτοιων κτηρίων, όπως ήταν η Βιβλιοθήκη του Αδριανού στην Αθήνα. Όπως και ο Αριστοτέλης που υπήρξε μαθητής του Πλάτωνος για 17 χρόνια στην Ακαδημία όταν επέστρεψε στην Αθήνα και ίδρυσε το 335 πΧ την δική του Σχολή στο Γυμνάσιο του Λυκείου δημιούργησε την δική του βιβλιοθήκη, έχοντας ως πρότυπο τον δάσκαλό του και την σχολή του, για να υποστηρίξει την διδασκαλία του αλλά κυρίως να πραγματοποιήσει το ευρύτατο ερευνητικό και συγγραφικό του έργο.

Στις δύο αυτές σχολές την Πλατωνική και Περιπατητική, φαίνεται ότι οφείλεται η διάσωση πολλών έργων και παραδόσεων των ιδρυτών τους και της παλαιότερης ελληνικής γραμματείας αλλά και η εδραίωση της συνειδητοποίησης του ρόλου του βιβλίου και της βιβλιοθήκης στην επιστημονική συγγραφή. Αποψη που διατύπωσε ο Κ. Στταϊκος στο βιβλίο του για τις αρχαίες βιβλιοθήκες. Η τάση των μαθητών και των δασκάλων σε αυτές τις σχολές να

συλλέγουν να αρχειοθετούν και να δημοσιεύουν τα έργα τους δεν έχει προηγούμενο σε οποιαδήποτε μεταγενέστερη φιλοσοφική σχολή ή κύκλο της Δύσης και της Ανατολής.

Ευτυχία Λυγκούρη Τόλια.